

FISKĀLĀS POLITIKAS IZVĒRTĒJUMS LATVIJĀ

Assessment of Fiscal Policy in Latvia

Ērika Žubule

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *The aim of the research is: to evaluate the fiscal policy in Latvia in accordance with the theoretical and practical conclusions of scientific investigations in the world, to determine the main fiscal risks and to find fiscal policy gaps in national government budgeting as well as in the use of funds and to define recommendations for making a sustainable fiscal policy in the country. At present, economic development in the world and Europe, the geopolitical situation, the migration of the population as well as the domestic problems of the development of Latvia pose new challenges to the government's fiscal policy; they create new fiscal risks and problems that require strong fiscal discipline and an efficient fiscal policy. The fact that Latvia did not have fiscal reserve resources for easier survival of the crisis is a severe and painful lesson about the errors in the fiscal policy. New circumstances that have occurred recently have to be taken into account by the policy makers. In order to build an effective fiscal policy, the following has to be found out: the most important factors of impact, whether they are of objective or subjective nature, and what fiscal risks may threaten the performance of individual fiscal indicators, and how big must be the fiscal security reserve.*

Keywords: *fiscal policy; fiscal risks; government budget; government expenditures; revenue.*

Ievads

Introduction

Jebkuras valsts darbība (valdības lēmumi) ir saistīta ar finansēm, jo valdības izvirzīto uzdevumu veikšanai ir vajadzīgi finanšu resursi, kuri tradicionāli tiek nodrošināti ar likumdošanas kārtībā noteiktajiem nodokļu un nodevu maksājumiem. Tie akumulējas centralizētajā valsts ieņēmumu fondā un tiek izlietoti valdības darbībā izvirzīto mērķu īstenošanai. Šie valsts finanšu resursi tiek plānoti un apstiprināti augstākajā likumdošanas orgānā kā valsts finanšu plāns jeb valsts budžets.

Līdz ar to aktualizējas fiskālās politikas aspekts. Tradicionāli mūsdienās fiskālā politika tiek definēta kā pasākumu kopums, kur ar valdības izdevumu un nodokļu palīdzību tiek regulēti sociālie un ekonomiskie procesi valstī (Mizen, Rubio, & Turner, 2018). Būtiski uzsvērt, ka to īsteno valdība ar valsts budžeta starpniecību, kas tiek definēts kā valsts ieņēmumu un izdevumu plāns, veidojot

un apstiprinot to noteiktam laika periodam un kā galvenie tā nodrošināšanas instrumenti ir nodokļi, budžeta izdevumi, valdības aizņēmums (Nice, 2002).

Līdz ar to kopš 20.gs. vidus, pastiprinoties valdības regulējošai lomai ekonomikā un, tādejādi pozicionējot valsts finanšu jēdzienu, par svarīgu gan ekonomisko, gan arī politisko diskusiju priekšmetu ir kļuvis valsts budžeta jēdziens, aktualizējot fiskālās politikas pasākumus.

Ekonomikas teorijā un valsts finanšu praksē pastāv dažādas pieejas fiskālās politikas veidošanā, īstenojot nodokļu un valdības izdevumu politiku. Kopumā var apgalvot, ka, lai sekmīgi realizētu fiskālo politiku, nepieciešams ne tikai noteikt valdības darbības mērķus, bet arī novērtēt, kā dažādi fiskālas politikas instrumenti ietekmēs sociāli ekonomisko situāciju valstī.

Pētījuma mērķis - pamatojoties uz zinātnisko pētījumu teorētiskajiem un praktiskajiem secinājumiem, izvērtēt Latvijā īstenotās fiskālās politikas aktivitātes, noteikt galvenos fiskālos riskus, identificēt fiskālās politikas nepilnības valsts budžeta veidošanā, izvirzīt ieteikumus ilgtspējīgas fiskālās politikas īstenošanai valstī.

Pētījumā izmantota monogrāfiskā, loģiski konstruktīvā, kontentanalīzes metode, viedokļu un koncepciju salīdzināšanas metode.

Fiskālās politikas teorētiski praktiskie aspekti *Theoretical practical aspects of fiscal policy*

Ekonomikas teorijā pastāv uzskatu dažādība un ir vairāki virzieni, kas atšķirīgi izskaidro konkrētu ekonomisko problēmu, tai skaitā, fiskālās politikas ietekmi uz galvenajiem ekonomiskās aktivitātes rādītājiem: iekšzemes kopprodukta pieaugumu, nodarbinātību, cenu līmeni, ārējās tirdzniecības bilanci, valdības budžeta deficītu. Fiskālai politikai ir svarīga loma valsts ekonomikā, ar tās palīdzību valdība iedarbojas gan uz preču un pakalpojumu, gan finanšu, gan darbaspēka tirgu, kā arī risina ienākumu pārdales un sociālā taisnīguma problēmas sabiedrībā (Mankiw, 2003; Mikesell, 2007).

Vārds fiskāls, cēlies no latīņu vārda *fiscalis*, kas savukārt veidojies no vārda „fiscus”, t.i., grozs, ko izmanto naudas vākšanai. Itāļu valodā ar „il fisco” apzīmēja iestādi, kas iekasē nodokļus. Tādējādi termins fiskālā politika nozīmē politiku, kas saistīta ar nodokļiem. Angļu valodā jēdzienu „fiscal policy” pirmo reizi izmantoja Kolumbijas Universitātes profesors E. Seligmans (Edwin Seligman) 20. gadsimta sākumā, kritizējot vācu ekonomista Ā. Vāgnera (Adolf Wagner) pausto viedokli, ka valdībai izmantojot budžetu ir jāiesaistās ienākumu pārdalē (Пушкарева, 2001).

Fiskālās politikas (valdības ieņēmumu un izdevumu veidošana) nozīmi valsts sociāli ekonomiskās attīstības kontekstā argumentējis angļu ekonomists Dž.M. Keinss (*John Maynard Keynes*) 20.gs. 30.gados, piedāvājot risinājumus

Lielās Depresijas problēmu risināšanā. Aktualizējot valsts budžeta nozīmi, viņš uzsvēra, ka nodokļi un valdības izdevumi ir galvenais ekonomikas regulēšanas un stimulēšanas mehānisms (Кейнс, 1993).

Līdz ar to var apgalvot, ka valdības darbība finansiālajā aspektā atspoguļojas galvenajā valsts finanšu dokumentā – valsts budžetā, kas ir valsts ieņēmumu un izdevumu uzskaitījums naudas izteiksmē.

Var secināt, ka fiskālā politika tiek īstenota ar valsts budžeta starpniecību. Pastāvot viedoklim, ka budžeta veidošana ir saistīta ar matemātiskiem paņēmieniem un prasmi strādāt ar skaitļiem, tomēr jāuzsver, ka visi lēmumi attiecībā uz valsts finanšu plāna izveidi ir jāizprot ne tikai ekonomiskajā, bet arī politiskajā kontekstā, kas ir formulēts arī LR likumdošanā: Budžets – līdzeklis valsts politikas īstenošanai ar finansiālām metodēm (Likums par budžetu un finanšu vadību, 1994).

Līdz ar to aktualizējas valsts budžeta jēdziens kā būtiskākais fiskālās politikas īstenošanas instruments.

No *materiālā aspekta* valsts budžets ir valsts naudas līdzekļu centralizētais fonds, kas tiek izlietots valdības vajadzībām, tas ir, ar tā starpniecību ir nodrošināta valsts funkciju veikšana. Tātad, valsts budžets ir valdības funkciju finansiālo iespēju nodrošināšanas instruments.

Kā *ekonomiskā kategorija* valsts budžets atspoguļo ekonomiskās attiecības starp valsti un fiziskām un juridiskām personām, kuras veidojas nacionālā kopprodukta pārdales, valsts centralizētā naudas fonda veidošanas un tā izlietošanas procesā.

Katras valsts ekonomiskās attīstības panākumi un neveiksmes ir atkarīgas no tā, cik veiksmīga ir bijusi valdības darbības izvēlētajā koncepcija, t.i., vai tā atbilst konkrētajam laikam un ekonomiskajiem apstākļiem (sociālais, ekonomiskais, politiskais, ģeopolitiskais faktors).

Var apgalvot, ka ekonomiskajai situācijai atbilstoši un savlaicīgi īstenoti fiskālās politikas pasākumi ir vitāli svarīgs priekšnosacījums, lai panāktu ilgtspējīgu tautsaimniecības attīstību.

Ekonomists, Hārvardas universitātes profesors, Dž. Sakss (Jeffrey D. Sachs) apgalvo, ka valdību nevada viens cilvēks vai viena politiska partija, tāpēc fiskālā politika ir lēmumu pieņemošo aģentu darbību kopums, piemēram, centrālā valdība, reģionālās valdības, lielie valsts uzņēmumi. Līdz ar to teorijām, kuras uzsver racionālas fiskālās politikas nepieciešamību, jāņem vērā fakts, ka fiskālā politika kopumā ir sarežģīta politiskā procesa rezultāts. Tāpēc arī tā ir saistīta gan ar institucionālajiem, gan arī ar politiskajiem apstākļiem, kādos valdībai jāpieņem savi lēmumi (Сакс, 2002).

Ekonomikas skaidrojošajā vārdnīcā jēdziens fiskālā politika ir definēts kā noteiktā periodā valstī veikti finanšu pasākumi, lai stabilizētu tautsaimniecības attīstību konjunktūras politikas jomā un nodrošinātu finanšu politikas īstenošanu.

Šādi pasākumi ir: nodokļu lieluma noteikšana (palielināšana vai samazināšana), kredītpolitikas vadīšana (kapitālieguldījumu veicināšana vai ierobežošana), subsīdiju lieluma noteikšana dažām nozarēm u. c. (Kačevska, 2003).

Tiek uzsvērts, ka fiskālās politikas pasākumu pielietošanas nepieciešamībā būtiska ir izpratne par ekonomikas attīstības cikliskumu – ekonomikas augšupeja, augsts pieprasījuma, piedāvājuma un iedzīvotāju vispārējās labklājības līmenis mijas ar periodiem, kad izaugsmes tempi mazinās, nodarbināto ienākumi arī, negatīvi ietekmējot kopējo pieprasījumu pēc precēm un pakalpojumiem (Allen, Hemming, & Potter, 2013).

Tas viss var izraisīt ekonomisko krīzi, kuras pārvarēšana var būt ilgstoša un smaga sabiedrībai kopumā. Šādās situācijās valdība ar fiskālās politikas instrumentiem var mērķtiecīgi iejaukties ekonomiskajos procesos, lai atjaunotu ekonomisko stabilitāti īstermiņā un nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību ilgtermiņā.

Tā, finanšu un ekonomiskās teorijas un prakses attīstība pasaulē jau sen ir uzsvērusi fiskālo pasākumu lomu valdību precikliskajā ekonomikas regulēšanā, kaut arī tas dažkārt nozīmē nepopulāru lēmumu pieņemšanu (valsts budžeta izdevumu samazināšanu, nodokļu palielināšanu) (Alesina & Ardagna, 2009).

Fiskālās politikas īstenošanas aspektu izvērtējums Latvijā *Evaluation of Fiscal Policy Implementation Aspects in Latvia*

Akcentējot fiskālās politikas būtiskākos aspektus (galvenie instrumenti: nodokļi, valdības budžeta izdevumi; ietekme uz sociāli ekonomiskajiem procesiem, konsekvences), autore uzsver galvenos jautājumus fiskālās politikas īstenošanas un tās izvērtēšanai Latvijā:

- veidojot nodokļu sistēmu konkrētā valstī, tiek diskutēts, kādai jābūt labai nodokļu sistēmai, kā ar tās palīdzību panākt līdzsvaru starp budžeta ieņēmumiem un no budžeta finansētajiem izdevumiem;
- Latvijas fiskālās politikai raksturīga situācija ir ieņēmumu iekasēšanas nodrošināšanas problēma no vienas puses un sabiedrības spiediens uz izdevumu palielināšanu no otras puses;
- galvenais jautājums fiskālās politikas kontekstā ir ieņēmumu nodrošināšana, kas nozīmē apjomīgu pasākumu kompleksu: uzņēmējdarbības attīstību, „ēnu” ekonomikas apkarošanu, nodokļu politikas pilnveidošanu;
- pēdējos gados Latvijas nodokļu politiku būtiskāk ir ietekmējuši ekonomiskie, starptautiskie un poliskie faktori, sociālo faktoru nozīmību atstājot kā sekundāru;
- 2018.g. Latvijā tika iesākta nodokļu reformas īstenošana ar mērķi nodrošināt sabiedrības (iedzīvotāji, uzņēmējdarbības sektors) maksātspēju, sociālās vajadzības, kā arī ekonomikas stimulēšanu.

Pašlaik fiskālās politikas veidošanā ir aktualizējies jēdziens “fiskālais risks”, kas tiek definēts kā valsts budžeta izpildes novirze no budžeta plāniem, kas savukārt rada ietekmi uz gadskārtējā budžeta bilances nodrošināšanu un valsts finanšu situāciju turpmākajos gados (Fiskālās disciplīnas likums, 2013).

Ar mērķi nodrošināt konkrētai ekonomiskai situācijai valstī efektīvu fiskālo politiku, fiskālie riski tiek iedalīti kā kvantificējamie, kad var novērtēt to iestāšanās varbūtību un ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci, un nekvanificējamie, kad nav iespējams novērtēt iestāšanās varbūtību un fiskālo ietekmi. Jāuzsver, ka tas būtiski ietekmē fiskālās politikas īstenošanas pasākumus, kas atstāj zināmu ietekmi uz sociālo un ekonomisko situāciju valstī.

Autoresprāt, fiskālās politikas kontekstā jēdziens „fiskālais risks” ir būtiski svarīgs, jo tas ir saistīts ar valdības darbībai nepieciešamo finanšu nodrošinājumu gan īstermiņā, gan ilgtermiņā, balstoties uz ekonomikas ciklisko uzvedību.

Latvijā 2013. gadā, lai noteiktu konkrētus fiskālās politikas principus un nosacījumus, kas nodrošina ekonomikas ciklā sabalansētu valdības budžetu, tādējādi sekmējot ilgtspējīgu valsts attīstību, makroekonomisko stabilitāti un samazinātu ārējo faktoru negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību, kā arī mazinātu valsts ievainojamību nākamo iespējamo globālo ekonomisko un finanšu krīžu gadījumos, tika pieņemts „Fiskālās disciplīnas likums”. Tas nosaka, ka Latvijā turpmāk tiks īstenota precikliska fiskālā politika. Lai to varētu nodrošināt, likumā ir definēti šādi Latvijas fiskālās politikas īstenošanas principi:

- taupības princips – pieejamie resursi izmantojami lietderīgi un efektīvi,
- uzkrājuma veidošanas princips – ja to ļauj ekonomiskā situācija, budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu, kas savukārt ļauj segt nākotnes saistības ekonomiskās situācijas pasliktināšanās vai budžeta neizpildes gadījumā,
- precikliskas fiskālās politikas princips – tāda fiskālā politika, kas darbojas pretēji ekonomikas cikla tendencēm, proti, ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē – stimulējoša fiskālā politika,
- stabilitātes princips – finanšu politika ir paredzama un pēctecīga, un tādējādi tā veicina ekonomikas attīstību un finanšu stabilitāti,
- ilgtspējīgas fiskālās politikas princips – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā,
- paaudžu savstarpējās atbildības princips – fiskālajā politikā tiek ņemta vērā tās finansiālā ietekme uz sabiedrību gan šobrīd, gan nākamajās paaudzēs,
- atklātuma princips – tiek nodrošināta publiski pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem,

- solidaritātes princips – vispārējās valdības sektorā iekļautās institūcijas solidāri ievēro šajā likumā noteiktos un uz vispārējās valdības sektoru attiecināmos fiskālos nosacījumus (Fiskālās disciplīnas likums, 2013).

Var apgalvot, ka definētie principi valsts finanšu veidošanās kontekstā vērtējami kā pamats ilgtspējīgas ekonomikas attīstībai, mazinot ekonomikas cikliskuma svārstības. Bet, autoresprāt, problemātika ir saistīta ar to, ka principu īstenošana reāli ir ilgs un sarežģīts process, ko zināmā mērā ietekmē politizācija valsts budžeta veidošanā un izpildē.

Tāpēc autores viedoklis ir, ka Latvijas valdībai jāņem vērā Valsts kontroles (viens no Satversmē noteiktajiem Latvijas valsts varas orgāniem, kurš ar mērķi pozitīvi ietekmēt valsts pārvaldes darbu sniedz sabiedrībai iespēju gūt patiesu priekšstatu par valsts un pašvaldību budžetu resursu lietderīgu izmantošanu) revīzijas ziņojumi par Fiskālās disciplīnas likumā noteiktā taupības principa pārkāpumiem un jāizstrādā normatīvās prasības attiecībā uz atbildīgo amatpersonu rīcības novērtēšanu, kas uzliktu amatpersonām noteiktu atbildību. (Valsts Kontroles likums, 2002).

Tas motivētu valsts un arī pašvaldību iestādes rūpīgāk izvērtēt savu izdevumu veidošanu un rādītu labu piemēru iedzīvotājiem un uzņēmējiem valsts finanšu nodrošināšanas kontekstā.

Aktualizējot stabilitātes principa ievērošanu valsts finanšu jomā, jāuzsver, ka regulāri notiek diskusijas publiskajā telpā, norādot uz uzņēmēju neapmierinātību. Kā galvenais arguments tiek uzsvērts tas, ka Latvijā īstenotā finanšu politika joprojām nav pēctecīga, paredzama un prognozējama ilgtermiņā.

Ar mērķi nodrošināt valsts finanšu ilgtspēju (paredzamību un prognozējamību), fiskālo risku vadību nepieciešams pilnveidot, novērtējot reāli potenciālos ieņēmumus un izdevumus. Ja izdevumi netiek atbilstoši novērtēti, faktiski tie var izrādīties lielāki, savukārt pārvērtējot ieņēmumus, var veidoties situācija, ka tie ir zemāki, nekā gaidīts. Tas viss ir saistīts ar valsts budžeta plānošanas aspektiem, būtiskākais no kuriem, autoresprāt, ir makroekonomiskās prognozes. Latvijā pašlaik fiskālo risku deklarācija neietver makroekonomiskos riskus, jo teorētiski ekonomikas cikliskās svārstības nespēj būtiski ietekmēt valsts finanšu strukturālo bilanci. Tomēr pēdējo gadu pieredze rāda, ka praksē tā nav. Uz to norāda diskusijas par iekšzemes kopprodukta pieauguma rādītājiem, valsts finanšu veidošanos ietekmējošiem faktoriem.

Līdz ar to autore iesaka valsts finanšu plānošanā un īstenošanā, reāli izvērtēt potenciālos makroekonomiskos riskus, kuri var ietekmēt fiskālo situāciju valstī. Autore piekrīt Latvijas Valsts Kontroles viedoklim, ka Latvijai kā nelielai ekonomikai ir raksturīgas dinamiskas izmaiņas, kuras nosaka gan ārējie ekonomiskie, gan iekšējie sociālie procesi, un, lai mazinātu ietekmes negācijas, nelielām ekonomikām ir jānodrošina kvalitatīva, reaģētspējīga attīstības plānošana (Latvijas Republikas Valsts kontrole, 2017).

Izvērtējot esošo situāciju valstī, var apgalvot, ka lēmumiem fiskālās politikas jomā ir konceptuāli svarīga nozīme Latvijas turpmākajā attīstībā sociālajā un ekonomiskajā kontekstā, ņemot vērā arī ģeopolitisko situāciju pasaulē. Tāpēc pašlaik Latvijas valstij ir nepieciešami drosmīgi un reāli lēmumi attiecībā uz valsts finanšu veidošanās un izlietojuma mērķiem, to konsekventa īstenošana.

Secinājumi *Conclusions*

Tradicionāli mūsdienās fiskālā politika tiek definēta kā pasākumu kopums, kur ar valdības izdevumu un nodokļu palīdzību tiek regulēti sociālie un ekonomiskie procesi valstī. Būtiski uzsvērt, ka to īsteno valdība ar valsts budžeta starpniecību, kas tiek definēts kā valsts ieņēmumu un izdevumu plāns, veidojot un apstiprinot to noteiktam laika periodam un kā galvenie tā nodrošināšanas instrumenti ir nodokļi, budžeta izdevumi, valdības aizņēmums.

Ekonomikas teorijā un valsts finanšu praksē pastāv dažādas pieejas fiskālās politikas veidošanā, īstenojot nodokļu un valdības izdevumu politiku. Kopumā var apgalvot, ka, lai sekmīgi realizētu fiskālo politiku, nepieciešams ne tikai noteikt valdības darbības mērķus, bet arī novērtēt, kā dažādi fiskālas politikas instrumenti ietekmēs sociāli ekonomisko situāciju valstī.

Fiskālās politikas instrumentu pielietošanas nepieciešamībā būtiska ir izpratne par ekonomikas attīstības cikliskumu – ekonomikas augšupeja, augsts pieprasījuma, piedāvājuma un iedzīvotāju vispārējās labklājības līmenis mijas ar periodiem, kad izaugsmes tempi mazinās, nodarbināto ienākumi arī, negatīvi ietekmējot kopējo pieprasījumu pēc precēm un pakalpojumiem. Šāda apstākļu kombinācija var izsaukt ekonomiskās krīzes, kuru pārvarēšana var būt ilgstoša un smaga sabiedrībai kopumā. Šādās situācijās valdība ar fiskālās politikas instrumentiem var mērķtiecīgi iejaukties ekonomiskajos procesos, lai atjaunotu ekonomisko stabilitāti īstermiņā un nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību ilgtermiņā.

Latvijā 2013. gadā, lai noteiktu tādas fiskālās politikas principus un nosacījumus, kas nodrošina ekonomikas ciklā sabalansētu budžetu, tādējādi sekmējot ilgtspējīgu valsts attīstību, makroekonomisko stabilitāti un samazinātu ārējo faktoru negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību, kā arī mazinātu valsts ievainojamību nākamo iespējamo globālo ekonomisko un finanšu krīžu gadījumos, tika pieņemts „Fiskālās disciplīnas likums”, kas nosaka, ka Latvijā turpmāk tiks īstenota precikliska fiskālā politika. Lai to varētu nodrošināt, likumā ir definēti šādi Latvijas fiskālās politikas īstenošanas principi.

Aktualizējot stabilitātes principa ievērošanu valsts finanšu jomā, jāuzsver, ka regulāri notiek diskusijas publiskajā telpā, norādot uz uzņēmēju neapmierinātību. Kā galvenais arguments tiek uzsvērts tas, ka Latvijā īstenotā finanšu politika joprojām nav pēctecīga, paredzama un prognozējama ilgtermiņā.

Autore rosina Latvijas valdībai neignorēt Valsts kontroles revīzijas ziņojumus par Fiskālās disciplīnas likumā noteiktā taupības principa pārkāpumiem un izstrādāt atbildīgo amatpersonu rīcības un atbildības par pārkāpumiem novērtēšanas mehānismu, kas uzliktu amatpersonām noteiktu atbildību (ekonomiskā, politiskā, mantiskā). Tas motivētu valsts un arī pašvaldību iestādes rūpīgāk izvērtēt savus izdevumus un rādītu labu piemēru iedzīvotājiem un uzņēmējiem valsts finanšu nodrošināšanas kontekstā.

Summary

Traditionally, nowadays fiscal policy is defined as the means for regulating social and economic processes in the state, adjusting the government expenditure and taxes. It is important to emphasize that it is implemented by the government through the state budget, which is defined as the state revenue and expenditure plan, creating and approving it for a specific period, and that its primary instruments are taxes, budget expenditure and government loans.

In the economic theory and state finance practice, there are different approaches to fiscal policy formation, implementing tax and government expenditure policies. In general, it can be said that to successfully implement a fiscal policy, it is not only necessary to determine government activity aims but also to assess how different fiscal policy instruments will affect the social and economic situation in the state.

Understanding the cyclical nature of economic development is significant in applying fiscal policy instruments. Economic growth, a high level of market demand and supply, and the general wellbeing of the population alternate with periods of slower growth, lower incomes of employees, which has a negative effect on the overall demand for goods and services. Such a combination of circumstances can cause a financial crisis, which can take long to overcome and can be difficult for society in general. In such situations, the government, using fiscal policy instruments, can purposefully intervene in the economic processes to restore short-term economic stability and ensure long-term sustainable development.

In 2013 in Latvia, to determine such fiscal policy principles and conditions that ensure a balanced budget over the economic cycle, thus promoting sustainable development of the country, macroeconomic stability and decreasing the negative effect of exogenous factors on the national economy, and to reduce the vulnerability of the country in case of possible future global economic and financial crises, the Fiscal Discipline Law was adopted, which provides that hereinafter Latvia will be implementing the counter-cyclical fiscal policy. To ensure that, fiscal policy implementation principles for Latvia are defined in the Fiscal Discipline Law.

Bringing to attention the observing of the stability principle in the field of public finance, it has to be emphasized that regular discussions take place in the public arena, which indicates the dissatisfaction of entrepreneurs. The primary argument given is that the financial policy implemented in Latvia is still not successive and predictable in the long run.

The author encourages the Latvian government not to ignore the statements of the State Audit Office on the violation of the rationality principle provided in the Fiscal Discipline Law and design an evaluation mechanism for the actions and responsibility of officers in charge, which would place specific responsibility on the officers (economic, political, material). This would motivate the national and municipal authorities to assess their expenditures more carefully and would create a good example to the population and entrepreneurs in the context of national financial security.

Literatūra **References**

- Alesina, A., & Ardagna, S. (2010). Large Changes in Fiscal Policy: Taxes Versus Spending. *Tax policy and the Economy*, 24(1), 35-68.
- Allen, R., Hemming, R., & Potter, B.H. (2013). *The International Handbook of Public Financial Management*. Palgrave macmillan.
- Fiskālās disciplīnas likums* (2013). Latvijas Republikas likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=254896>
- Каčevska, I. (sast.) (2003). *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Rīga: „Norden AB”.
- Latvijas Republikas Valsts kontrole (2017). *Latvijas Republikas Valsts kontroles darbības stratēģija 2018.-2021.gadam*. Pieejams: <http://www.lrvk.gov.lv/par-valsts-kontroli/strategiska-attistiba/>
- Likums par budžetu un finanšu vadību* (1994). Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=58057>
- Mankiw, N. (2003). *Macroeconomics*. 5th ed. New York: Worth.
- Mikesell, J.L. (2007). *Fiscal Administration: Analysis and Applications for the Public Sector*.; US: Belmont.
- Mizen, P., Rubio, M., & Turner, P. (ed.) (2018). *Macroeconomic Policy Making*. Cambridge: University Printing House
- Nice, D. (2002). *Public Budgeting*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Valsts kontroles likums* (2002). Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62538>
- Кейнс, Дж.М. (1993). *Избранные произведения*. Перевод с английского. Москва: „Экономика”.
- Пушкарева, В. (2001). *История финансовой мысли и политики налогов*. Москва: ИНФРА – М.
- Сакс, Д. (2002). *Макроэкономика. Глобальный подход*. Перевод с английского, „Дело”; Москва.

